

ชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซกโซโฟนหมอลำ

Saxophone Practice Training Set, Molam

พงศ์พัฒน์ เหล่าคนค้ำ*¹

Phongpat Laokhonka*¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซกโซโฟนที่บ้านอีสาน มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้การบรรเลงแซกโซโฟนหมอลำ 2) เพื่อพัฒนาชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซกโซโฟนหมอลำ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบทักษะ และแบบสอบถาม นำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้การบรรเลงแซกโซโฟนหมอลำ ผู้ฝึกควรมีพื้นฐานการบรรเลงแซกโซโฟนที่ถูกต้อง ได้แก่ การบรรเลงแซกโซโฟนกับเพลงที่บ้านอีสาน เพลงลูกทุ่งหมอลำ เพลงรำวง ลายแห่ และเทคนิคในการบรรเลงแซกโซโฟนหมอลำ เช่น การควบคุมลักษณะเสียง การแปรทำนอง การดันทำนอง โน้ตสะบัด การพัฒนาชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซกโซโฟนหมอลำสำหรับผู้มีพื้นฐานการเป่าแซกโซโฟน (E_1/E_2) เท่ากับ 80.22/80.8 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ด้านการพัฒนาทักษะของผู้ฝึกพบว่าผู้ฝึกมีคะแนนพัฒนาในระดับมาก สามารถฝึกทักษะปฏิบัติตามชุดฝึกทักษะแซกโซโฟนหมอลำได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาความคิดเห็น พบว่าผู้ฝึกมีความพึงพอใจมากกับชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซกโซโฟนหมอลำที่สร้างขึ้น

คำสำคัญ: หมอลำ / ชุดฝึกทักษะปฏิบัติ / แซกโซโฟน

* Corresponding author, email: dew.phongpat@gmail.com

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

¹ Lecturer, Humanity and Social Science, Loei Rajabhat University

Abstract

Research Saxophone practice training set, Mo Lam Purpose 1) Studying the knowledge of saxophone Molam playing 2) To develop skill training sets for saxophone practice. This research is a research and development To develop innovation and check the effectiveness of innovation. The research instruments were interview form, skill test and questionnaire. Present data in the form of descriptive analysis.

The research found that The knowledge of saxophone Molam playing is to play the right saxophone playing with Isan folk songs, Molam, Lamwong, Laeyhaey. And saxophone Molam, playing techniques such as Articulation, Variation, Grace note, Realization, Trill. The development of a saxophone Molam practice skill set that has been applied to the experimental group (E1/E2) results 80.22/80.8 Higher than the standard 80/80. In the development of the skills of the trainer, it was found that the trainees had a high level of development score. Can practice skills to follow the saxophone Molam skill set effectively. From the study of opinions It was found that the trainees were very satisfied with the skill set of the Saxophone Molam practice created.

Keywords: Molam / Practice Skill Set / Saxophone.

บทนำ

ดนตรีเป็นศิลปะเกี่ยวกับเสียงที่ใช้การบรรเลงของเครื่องดนตรีหรือเสียงขับร้องเป็นสื่อ ทำให้ผู้ฟังเกิดความสะเทือนใจ เกิดอารมณ์สอดคล้องกันไปเกี่ยวกับบทเพลงที่ได้รับฟังอยู่ เสียงเครื่องดนตรีต่างๆ ต้องอาศัยวิทยาศาสตร์เข้าช่วยประดิษฐ์ให้เกิดเป็นเสียงที่ไพเราะ เป็นเสียงที่ละเอียดที่เกิดจากการสร้างขึ้นด้วยความตั้งใจ ด้วยการประดิษฐ์เสียงอย่างประณีตและบรรจงของมนุษย์เพื่อให้มนุษย์ด้วยกันฟัง มนุษย์เป็นผู้สร้างมาตรฐานของความไพเราะ โดยอาศัยความรู้สึกที่ดีเอาเสียงที่ไพเราะงดงาม นำเสียงแต่ละเสียงมาเรียงร้อยให้ประติดประต่อกันจนกลายเป็นบทเพลงที่ไพเราะ

ดนตรีเป็นศิลปะที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้ตามความปรารถนาของมนุษย์ ซึ่งดนตรีอาจจะรับใช้ในฐานะที่เป็นส่วนประกอบของพิธีกรรม หรือดนตรีอยู่ในฐานะความบันเทิง²

ดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นดนตรีที่แสดงออกถึงความนึกคิด ตลอดจนความเชื่อและเนื้อหาของสาระของดนตรีมีทั้งความรู้และความบันเทิง³ ดนตรีพื้นบ้านอีสานจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นอีสานที่สำคัญ ภาษา ท่วงทำนอง และลีลา⁴ นอกจากนี้วัฒนธรรมทางดนตรีกลุ่มใหญ่ที่สุดของชาวอีสาน การขับร้องเรียกว่าลำ โดยจะลำประกอบแคนเป็นเครื่องดนตรีที่ประสานการลำให้กลมกลืนกันนิยมเรียกว่าหมอลำ⁵ เพลงลูกทุ่งหมอลำ คือการผสมผสานคำร้องทำนองกับลำเพลินเข้าด้วยกันกับเพลงลูกทุ่ง และมีการผสมผสานดนตรีพื้นบ้านกับดนตรีสากล ต่อมามีการนำเอาवादลำ (ทำนองลำ) หลากหลาย เช่น ลำเพลิน ลำเต้ย ลำขอนแก่น ลำแพน มาผสมผสานสลับกับทำนองของ เพลงลูกทุ่ง พร้อมทั้งนำเครื่องดนตรีสากลชิ้นเอกของบทเพลงมาเดี่ยว ได้แก่ แซ็กโซโฟน ออร์แกน กีตาร์ ผสมผสานกับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน⁶

จะเห็นได้ว่าเครื่องดนตรีที่มีบทบาทในการบรรเลงประกอบหมอลำนอกจากแคนแล้ว ยังมีเครื่องดนตรีสากลประเภทเครื่องเป่าลมไม้ คือแซ็กโซโฟนที่มีบทบาทในการบรรเลงประกอบลำ ด้วยเสียงที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว ให้ความรู้สึกที่หลากหลาย ทั้งเศร้า สนุกสนานและเร้าใจ สร้างสีสันให้การแสดงหมอลำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งหมอลำทุกวงจะขาดเสียมิได้ และมีความต้องการนักบรรเลงแซ็กโซโฟนที่มีประสบการณ์และมีฝีมือมาเป็นสมาชิกของวง สร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ นักแซ็กโซโฟน จนมีผู้คนจำนวนหนึ่งอาจจะเรียนแซ็กโซโฟน เพื่อนำมาประกอบอาชีพเป็นนักดนตรีในวงหมอลำ⁷

² สุกรี เจริญสุข, *ดนตรีเพื่อพัฒนาศักยภาพของสมอง* (นครปฐม: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์, 2550), 62-63.

³ เจริญชัย ชนไฟโรจน์, *ดนตรีพื้นบ้านอีสาน* (มหาสารคาม: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2526), 11.

⁴ ไพบุลย์ ตรีเดช, “การศึกษาเจตคติดนตรีพื้นบ้านอีสานของนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือในสหวิทยาลัยอีสานเหนือ” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2532), 17.

⁵ เจริญชัย ชนไฟโรจน์, *ดนตรีผู้ไทย* (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, 2529), 1.

⁶ จินดา แก่นสมบัติ, “เพลงลูกทุ่งหมอลำ: จากเพลงพื้นบ้านอีสานแพร่กระจายเข้าสู่เมืองกรุง,” *วารสารวิถีสังคมมนุษย์*, 4, 1 (2559): 153-173.

⁷ กฤษณะ ทิพย์อักษร, “กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดการบรรเลงแซ็กโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำของอาจารย์สำราญ บุญผาวาสน์” (วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2561), 2.

แซ็กโซโฟนเป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับความนิยมในวงดนตรีลูกทุ่งหมอลำ นักเรียบเรียงเพลงลูกทุ่งหมอลำได้นำเอาแซ็กโซโฟนไปใช้เป็นเครื่องดนตรีเพื่อสร้างสีสันและเสน่ห์ให้กับบทเพลงเป็นจำนวนมาก และมีผู้คนจำนวนมากสนใจฝึกแซ็กโซโฟนหมอลำเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน แต่ผู้ฝึกแซ็กโซโฟนได้พบปัญหาของกระบวนการฝึกแซ็กโซโฟนหมอลำ ได้แก่ กลุ่มนักแซ็กโซโฟนหมอลำมืออาชีพไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้สู่บุคคลอื่นได้อย่างถูกต้อง และขาดสื่อการเรียนรู้อุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ เช่น แบบฝึกหัด สื่อ และเอกสารในการฝึก นอกจากนี้หน่วยงานสถาบันการศึกษา ยังไม่มีหลักสูตรที่ใช้สอนเกี่ยวกับแซ็กโซโฟนหมอลำโดยตรง

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจสร้างชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ เพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาปฏิบัติเครื่องลมไม้ (แซ็กโซโฟน) เป็นองค์ความรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการเป่าแซ็กโซโฟนให้กับนักศึกษา และเป็นสื่อในการเรียนรู้สำหรับบุคคลทั่วไปที่ต้องการฝึกแซ็กโซโฟนหมอลำ และมีชุดฝึกแซ็กโซโฟนหมอลำที่มีมาตรฐานสามารถนำไปพัฒนาทักษะทางด้านดนตรีเพื่อสร้างอาชีพในอนาคตต่อไปได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้การบรรเลงแซ็กโซโฟนหมอลำ
2. เพื่อพัฒนาชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา (Research and Development – R&D) ผู้วิจัยศึกษาองค์ความรู้การบรรเลงแซ็กโซโฟนหมอลำ สร้างและพัฒนาชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ โดยประเมินประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำด้วยเกณฑ์ E_1/E_2 พัฒนาการผู้ฝึกและการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการรักษาแบบแผนการปฏิบัติเครื่องดนตรีที่ถูกต้องและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของแซ็กโซโฟนหมอลำ
2. ได้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำที่มีประสิทธิภาพ
3. ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาทักษะปฏิบัติและสร้างชุดฝึกทักษะปฏิบัติเครื่องดนตรีสากลอื่นๆ ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

1.1 ประชากร ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ปราชญ์ด้านดนตรี นักดนตรีอาชีพ และกลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ นักดนตรี นักศึกษาสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นักศึกษาสาขาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ ครูและนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ปราชญ์ชาวบ้านด้านแซ็กโซโฟนหมอลำ และนักดนตรีอาชีพที่เป่าแซ็กโซโฟนหมอลำ จำนวน 5 คน ได้แก่ นายมานิต นาใจนีก (ปราชญ์ชาวบ้านด้านแซ็กโซโฟนหมอลำ) นายกิตติพงษ์ เพ็งพิทักษ์ นายอภิวัน หานาม นายศรายุทธ พาโนมัย นายจริยะ ขวานอก (นักดนตรีอาชีพ) และกลุ่มผู้ปฏิบัติ (กลุ่มทดลอง) ได้มาจากอาสาสมัครที่มีความสนใจและมีพื้นฐานการเป่าแซ็กโซโฟน จำนวน 25 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เพื่อถอดบทเรียนในการสร้างองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและนักดนตรีอาชีพ นอกจากนี้ยังมีการสังเกตการณ์ จดบันทึก ถ่ายวิดีโอ รวบรวมข้อมูลทั้งภาพนิ่งและการบันทึกเสียง แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาสังเคราะห์สร้างแบบฝึกเพื่อทดลองกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบทักษะปฏิบัติ แบบสอบถาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา เรื่องชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ เพื่อพัฒนานวัตกรรมและตรวจสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การศึกษาจากภาคสนาม สร้างชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำเพื่อทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ การบรรเลงแซ็กโซโฟนหมอลำ การสร้างชุดฝึกทักษะปฏิบัติ การศึกษาความคิดเห็นของผู้ใช้ชุดฝึกทักษะ

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผลอภิปรายผล

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เป็นข้อมูลที่เก็บได้จากการลงพื้นที่ศึกษาและการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา ได้แก่ การสัมภาษณ์เพื่อถอดบทเรียน การสังเคราะห์ข้อมูลจากองค์ความรู้เกี่ยวกับการบรรเลงแซ็กโซโฟนหมอลำเพื่อสร้างชุดฝึกทักษะปฏิบัติ และการทดลองใช้ชุดฝึกทักษะกับกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำผลจากการสัมภาษณ์และการทดลองทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์แล้วจึงสรุปผลการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1. องค์ความรู้การบรรเลงแซ็กโซโฟนหมอลำ ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา แบ่งแยกเป็นประเด็นและลำดับเนื้อหาองค์ความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและนักดนตรีอาชีพ และข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

4.2 การพัฒนาชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ ผู้วิจัยนำข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับการบรรเลงแซ็กโซโฟนหมอลำจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา แบ่งแยกเป็นประเด็นและลำดับเนื้อหาสร้างชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ ประกอบด้วยเนื้อหาของชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ

4.2.1 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะปฏิบัติโดยการหาประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ (Empirical approach) ของชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ ใช้เกณฑ์การทดสอบประสิทธิภาพ 80/80 จากสูตร E_1/E_2

4.2.2 เกณฑ์ระดับคะแนนที่ใช้เปรียบเทียบการพัฒนา ดังนี้

ระดับดีมาก ได้คะแนนการพัฒนาดังแต่ 0.90 คะแนนขึ้นไป

ระดับปานกลาง ได้คะแนนการพัฒนามีระหว่าง 0.41 – 0.89 คะแนน

ระดับน้อย ได้คะแนนการพัฒนาน้อยกว่า 0.40 คะแนน

4.3 ความคิดเห็นของผู้ใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ

แสดงข้อมูลความคิดเห็นของผู้ใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำจากแบบสอบถาม แล้วสรุปผลตามคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ผลการวิจัย

1. องค์ความรู้การบรรเลงแซ็กโซโฟนหมอลำ

วิธีการเริ่มเรียนแซ็กโซโฟนหมอลำเริ่มต้นจากการฝึกเป่าแซ็กโซโฟนเบื้องต้น โดยการฝึกด้วยตนเองและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมกับนักดนตรี ที่มีประสบการณ์ในการเป่าแซ็กโซโฟนหมอลำ จากนั้นการฟังบทเพลงและลายแซ็กโซโฟนบรรเลง ฝึกถอดโน้ตเพลงด้วยวิธีการจำแล้วบันทึกโน้ตเป็นโน้ตสากล โดยส่วนมากมักจะใช้วิธีการจำทำนองมากกว่าการบันทึกโน้ต ในการบันทึกโน้ตเพลง นักแซ็กโซโฟนที่ไม่สามารถอ่านโน้ตสากลได้ จะใช้วิธีการบันทึกเป็นโน้ตไทยเพื่อง่ายต่อการจำและการฝึกเล่น วิธีการฝึกเป่าแซ็กโซโฟนในระยะแรกเรียนรู้วิธีการจับ การเป่าโน้ตเสียงต่างๆ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิ้วและโน้ต

เนื้อหาในการเรียนรู้แซ็กโซโฟนหมอลำ ผู้ฝึกต้องมีความรู้พื้นฐานทางดนตรีสากลและดนตรีพื้นบ้านพอสมควร เช่น ด้านดนตรีสากล ผู้เป่าแซ็กโซโฟนหมอลำต้องมีความรู้เกี่ยวกับการอ่านโน้ต การบันทึกโน้ต บันไดเสียง การเปลี่ยนบันไดเสียง ทักษะการฟังเพลงเพื่อการถอดโน้ตสากล เป็นต้น ด้านดนตรีพื้นบ้าน ผู้เป่าแซ็กโซโฟนหมอลำต้องมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของเพลงลูกทุ่งหมอลำ การบันทึกโน้ตดนตรีไทย การฝึกเป่าเพลงพื้นบ้าน เพลงลูกทุ่งหมอลำ เพลงลูกทุ่ง การฟังเพลงเพื่อตีความในการบรรเลงแซ็กโซโฟนให้เกิดความไพเราะ

เทคนิคในการบรรเลงแซ็กโซโฟนหมอลำ ผู้ฝึกต้องมีวิธีการฝึกและเทคนิคในการบรรเลงเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดความไพเราะ โดยทั่วไปแล้วเทคนิคในการบรรเลงแซ็กโซโฟนหมอลำ มักมีคำศัพท์ที่นิยมใช้เรียกเทคนิคการเป่าแบบต่างๆ ทั้งตามแบบสากลและเฉพาะกลุ่มของนักแซ็กโซโฟนหมอลำ เช่น การควบคุมลักษณะเสียง (Articulation) การแปรทำนอง (Variation) การด้นทำนอง (Improvisation) โน้ตสะบัด (Trill)

ตัวอย่างที่ 1 แสดงการควบคุมลักษณะเสียง (Articulation) การแปรทำนอง (Variation) และโน้ตสะบัด (Trill)

2. การพัฒนาชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ

ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อพัฒนาสร้างเป็นชุดฝึกทักษะปฏิบัติ ตามองค์ความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและนักดนตรีอาชีพ เพื่อพัฒนาชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ ดังนี้

2.1 ชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ 3 เล่ม ประกอบด้วย

เล่ม 1 เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแซ็กโซโฟน มุ่งให้ผู้ฝึกได้มีความรู้เกี่ยวกับการเป่าแซ็กโซโฟนในระดับพื้นฐาน เนื้อหาประกอบด้วย 5 บท ได้แก่ บทที่ 1 ประวัติความเป็นมาของแซ็กโซโฟน ตระกูลและชนิดของแซ็กโซโฟน และช่วงเสียงของแซ็กโซโฟนแต่ละชนิด บทที่ 2 ส่วนประกอบและวิธีการดูแลรักษาแซ็กโซโฟน การดูแลรักษาแซ็กโซโฟน วิธีการจับ ทำทาง วิธีการเป่าแซ็กโซโฟน บทที่ 3 ทฤษฎีโน้ตสากลเบื้องต้น บทที่ 4 – 5 การฝึกเป่าบันไดเสียงเมเจอร์ทางซาร์ปและทางแฟลต

เล่ม 2 การเป่าแซ็กโซโฟนแบบหมอลำอีสาน มุ่งให้ผู้ฝึกได้มีความรู้เกี่ยวกับการเป่าแซ็กโซโฟนแบบหมอลำในระดับกลาง เนื้อหาแบ่งเป็นบทที่ 1 – 5 ได้แก่ บทที่ 1 แซ็กโซโฟนกับวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสาน ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพลงลูกทุ่งหมอลำความเป็นมาของแซ็กโซโฟนกับดนตรีพื้นบ้านอีสาน บทที่ 2 องค์ความรู้เกี่ยวกับการเป่าแซ็กโซโฟนหมอลำ การฟังเพื่อฝึกเล่นเพลงลูกทุ่งหมอลำ ความสัมพันธ์ของบันไดเสียงดนตรีสากลกับดนตรีพื้นบ้านอีสาน การตั้งบันไดเสียงแซ็กโซโฟนกับเพลงลูกทุ่งหมอลำ บทที่ 3 – 4 การฝึกเป่าบันไดเสียงเพนทาโทนิคเมเจอร์และไมเนอร์ การเป่าแบบฝึกโน้ตตัวกลม โน้ตตัวขาว โน้ตตัวดำ โน้ตตัวเข็บบีต 1 ชั้น และโน้ตตัวเข็บบีต 2 ชั้น ในกระสวนจังหวะที่แตกต่างกัน บทที่ 5 การฝึกเป่าแซ็กโซโฟนกับลายพื้นบ้านอีสาน กลุ่มลายพื้นบ้านอีสานพื้นฐาน กลุ่มลายพื้นบ้านอีสานประยุกต์

เล่ม 3 เทคนิคการเป่าแซ็กโซโฟนหมอลำและการสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อความไพเราะ มุ่งให้ผู้ฝึกได้เรียนรู้องค์ความรู้ระดับสูง และสามารถนำทักษะที่ได้จากการฝึกไปพัฒนาและการฝึกฝนทักษะเพื่อให้เกิดความชำนาญมากยิ่งขึ้น เนื้อหาแบ่งเป็นบทที่ 1 – 4 ได้แก่ บทที่ 1 เทคนิคการเป่าแซ็กโซโฟนหมอลำ เสียงแซ็กโซโฟนที่ไพเราะ เทคนิคการเป่าแซ็กโซโฟนเพื่อความไพเราะ บทที่ 2 การแปรทำนองเพลงลูกทุ่งหมอลำ แนวคิดเกี่ยวกับการแปรทำนอง การแปรทำนองเพลงลูกทุ่งหมอลำสำหรับแซ็กโซโฟน บทที่ 3 การด้นทำนองเพลงลูกทุ่งหมอลำ แนวคิดเกี่ยวกับการด้นทำนองและการฝึกด้นทำนองเพลงหมอลำ บทที่ 4 การเป่าแซ็กโซโฟนกับเพลงลูกทุ่งหมอลำชั้นสูง การเป่าแซ็กโซโฟนกับเพลงลูกทุ่งหมอลำและบทเพลงสำหรับการเป่าแซ็กโซโฟนทุ่งหมอลำ

2.2 การประเมินประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ

ประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ ที่ได้นำไปใช้กับกลุ่มทดลอง เท่ากับ 80.22/80.8 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 สามารถนำชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาทักษะปฏิบัติของผู้ฝึกพบว่า ผู้ฝึกส่วนมากมีคะแนนพัฒนาในระดับมาก เนื่องจากผู้ฝึกทุกคนมีพื้นฐานการเป่าแซ็กโซโฟนมาแล้ว ทำให้สามารถฝึกทักษะปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ คะแนนการพัฒนาทักษะของผู้ฝึกพบว่าผู้ฝึกที่มีคะแนนพัฒนาในระดับปานกลาง (ระหว่าง 0.41 – 0.89 คะแนน) จำนวน 10 คน และผู้ฝึกที่มีคะแนนพัฒนาในระดับปานมาก (ตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป) จำนวน 15 คน แสดงให้เห็นว่าผู้ฝึกมีคะแนนพัฒนาในระดับมาก เนื่องจากผู้ฝึกมีความสนใจในการฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนในระดับพื้นฐานมาแล้ว ทำให้สามารถฝึกทักษะปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ศึกษาความคิดเห็นของผู้ใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ

ชุดฝึกทักษะปฏิบัติชุดนี้มีการแบ่งระดับความรู้เป็นระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง มีการลำดับของเนื้อหาง่ายไปหายาก เข้าใจเทคนิคในการเป่า ได้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีดนตรีและการเป่าแซ็กโซโฟนที่ถูกต้อง และความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพลงลูกทุ่งหมอลำ สามารถใช้ฝึกเพื่อนำไปบรรเลงกับบทเพลงลูกทุ่งหมอลำได้จริง และสามารถนำไปพัฒนาต่อกับเครื่องดนตรีอื่นๆ ได้ สามารถอธิบายโน้ตประกอบกับการฝึกได้ดี เมื่ออ่านเนื้อหาแล้วเข้าใจได้ง่าย มีการแสดงตัวอย่างประกอบ สามารถใช้ในการฝึกซ้อมได้ตลอดเวลาโดยไม่มีเงื่อนไขในการฝึก

อภิปรายผล

1. องค์ความรู้การบรรเลงแซ็กโซโฟนหมอลำ

วิธีการเริ่มเรียนแซ็กโซโฟนหมอลำ ผู้เรียนต้องเริ่มต้นจากการฝึกเป่าเบื้องต้นเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเป่าแซ็กโซโฟน เนื้อหาในการเรียนรู้แซ็กโซโฟนหมอลำต้องมีความรู้พื้นฐานทางดนตรีสากลและดนตรีพื้นบ้าน เช่น ด้านดนตรีสากล การอ่านโน้ต การบันทึกโน้ต บันทึกเสียง การเปลี่ยนบันไดเสียง (Transposition) สำหรับแซ็กโซโฟนกับเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ทักษะการฟังเพลงเพื่อการถอดโน้ตสากล ด้านดนตรีพื้นบ้านต้องมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของเพลงลูกทุ่งหมอลำ การบันทึกโน้ตดนตรีไทย การฝึกเป่าเพลงพื้นบ้าน เพลงลูกทุ่งหมอลำ เพลงลูกทุ่ง หรือเพลงที่เกี่ยวข้องอื่นๆ การฟังเพลงเพื่อตีความบทเพลงเพื่อความไพเราะ (Interpretation) ส่วนเทคนิคในการบรรเลงแซ็กโซโฟนหมอลำ ได้แก่ การควบคุมลมในการเป่าและการใช้ลิ้นเพื่อให้คุณภาพเสียงที่ดี การวางนิ้ว

ที่เหมาะสมและการใช้นิ้วแทนเพื่อความล่องตัวของกาใช้นิ้ว การปฏิบัติตามเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ทางดนตรีและการถ่ายทอดความรู้สึกในเพลง ซึ่งผู้ฝึกแซ็กโซโฟนหมอลำควรเข้าใจถึงลักษณะของวิธีการเป่าตามลักษณะของลายหรือทำนอง เช่น การเป่าแบบลำเพลิน ลำเต้ย การเป่าประกอบจังหวะรำวง จังหวะสามช่า การเป่าประกอบบทเพลงต่างๆ การไหลแซ็กโซโฟน (การดันทำนอง) เพื่อประกอบการดำเนินทำนองในท่อนลำของบทเพลง และการสร้างสรรค์ทำนองเพื่อความไพเราะสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษณะ ทิพย์อักษร⁸ ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงแซ็กโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำของอาจารย์สำราญ บุปผาวาสน์ ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการเรียนรู้แซ็กโซโฟนหมอลำได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนมีความเชี่ยวชาญ และมีเทคนิคการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง กระบวนการถ่ายทอดความรู้โดยให้ฝึกการบรรเลงตามบทฝึก เป็นการเรียนการสอนแบบสาธิตเป็นตัวอย่างให้ปฏิบัติตาม และสอดแทรกกลเม็ดวิธีการบรรเลง

การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและนักดนตรี เพื่อสร้างชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุดฝึกทักษะหรือแบบฝึกหัดที่เป็นมาตรฐาน แล้วทำการสังเคราะห์เนื้อหาต่างๆ แบ่งหัวข้อและเนื้อหาให้เป็นลำดับจากง่ายไปหายาก มีการทดสอบท้ายบทในแต่ละบทและการประเมินผลของการฝึกปฏิบัติ เนื้อหาที่จำเป็นต้องมีในชุดฝึกทักษะ ได้แก่ ทฤษฎีดนตรีสากลขั้นพื้นฐาน การเป่าแซ็กโซโฟนขั้นพื้นฐานหลักการในการสร้างชุดฝึกทักษะปฏิบัติสอดคล้องกับงานวิจัยของมงคล ภิรมณ์ครุฑ⁹ ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกคลาริเน็ตเพื่อการบรรเลงเพลงไทย: กรณีศึกษาเพลงเดี่ยวพญาโคก วัตถุประสงค์เพื่อ 1) สังเคราะห์เพลงเดี่ยวพญาโคกสำหรับคลาริเน็ต โดยเน้นแนวทางการอนุรักษ์ความเป็นไทยควบคู่กับการรักษาแบบแผนการปฏิบัติเครื่องดนตรีที่ถูกต้องและสอดคล้องกับอัตลักษณ์เฉพาะของคลาริเน็ต 2) พัฒนาแบบฝึกที่สามารถพัฒนาทักษะในการบรรเลงคลาริเน็ต ผลการวิจัยพบว่า 1) เพลงเดี่ยวพญาโคกที่สังเคราะห์ขึ้นมีลักษณะบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีและทักษะทั้งดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก กล่าวคือได้รักษาทำนองแบบไทยไว้ พร้อมกับยึดหลักการ

⁸ กฤษณะ ทิพย์อักษร, “กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดการบรรเลงแซ็กโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำของอาจารย์สำราญ บุปผาวาสน์” (วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2561), 123-127.

⁹ มงคล ภิรมณ์ครุฑ, “การพัฒนาแบบฝึกคลาริเน็ตเพื่อการบรรเลงเพลงไทย: กรณีศึกษาเพลงเดี่ยวพญาโคก” (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), 100-103.

ปฏิบัติทักษะคลาริเน็ตตามอย่างตะวันตก โดยประยุกต์ใช้เม็ดยุคไทยตามความเหมาะสม 2) การพัฒนาแบบฝึกมีการจัดลำดับขั้นตอนจากง่ายไปยาก มีส่วนการเตรียมความพร้อม และแบบฝึกเม็ดยุคไทยที่ประยุกต์ตามแบบไทย โดยพัฒนาให้สอดคล้องกับการฝึกเพื่อความคล่องแคล่ว แข็งแรงของนิ้ว และการเรียนรู้สำนวนกลอนแบบเพลงไทย

2. การพัฒนาชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ

ชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ เป็นชุดฝึกที่ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำมาสร้างเป็นชุดฝึกทักษะตามกระบวนการ ได้แก่ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแซ็กโซโฟน การเป่าแซ็กโซโฟนแบบหมอลำ และเทคนิคการเป่าแซ็กโซโฟนหมอลำและการสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อความไพเราะ โดยชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนทั้ง 3 เล่ม ได้ผ่านกระบวนการสร้างชุดฝึกทักษะเพื่อพัฒนาความสามารถทักษะการเป่าแซ็กโซโฟนหมอลำ เพื่อให้ผู้ฝึกสามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกไปใช้ในการบรรเลงเดี่ยวแซ็กโซโฟนและปฏิบัติรวมวงลูกทุ่งหมอลำ สอดคล้องกับแนวคิดของไพฑูริย์สินลาร์ตัน¹⁰ กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรี ได้แก่ สถานที่ฝึกต้องมีความเหมาะสม การฝึกปฏิบัติเป็นการลงมือทำงานจริงในสภาพที่ใกล้เคียงสภาพจริงให้มากที่สุด มีเอกสารการฝึกปฏิบัติ มีการเตรียมตัวของผู้เรียนและผู้สอน ผู้เรียนต้องมีความรู้ และมีทักษะขั้นพื้นฐาน มีความเข้าใจขั้นตอนและสิ่งที่จะเกิดขึ้นในการปฏิบัติ

ด้านประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำ ที่ได้นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มทดลองที่มีพื้นฐานการเป่าแซ็กโซโฟนเท่ากับ 80.22/80.8 เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 สามารถนำชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาทักษะปฏิบัติของผู้ฝึกพบว่า ผู้ฝึกส่วนมากมีคะแนนพัฒนาในระดับมาก เนื่องจากผู้ฝึกทุกคนมีพื้นฐานการเป่าแซ็กโซโฟนมาแล้ว ทำให้สามารถฝึกทักษะปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา จำปา¹¹ วิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะปฏิบัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปสากล เรื่อง แซ็กโซโฟน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาทักษะปฏิบัติมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปรากฏว่าหลังเรียนนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น ผลการเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติก่อนและหลังมีทักษะปฏิบัติผ่านเกณฑ์ทักษะปฏิบัติการเล่น

¹⁰ ไพฑูริย์ สินลาร์ตัน, *หลักและวิธีการสอนอุดมศึกษา* (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2524), 97.

¹¹ สัญญา จำปา, “การพัฒนาทักษะปฏิบัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปสากล เรื่องแซ็กโซโฟน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5” (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2559), 74-78.

แซ็กโซโฟน นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหลังเรียนจากการปฏิบัติกิจกรรม และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติแซ็กโซโฟนอยู่ในระดับมากที่สุด

จากการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนหมอลำจากกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มทดลอง ผู้ใช้มีความเห็นว่าชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซ็กโซโฟนทั้ง 3 เล่ม มีการลำดับของเนื้อหาจากง่ายไปหายาก ผู้ฝึกเข้าใจเทคนิคในการเป่าแซ็กโซโฟนหมอลำ ได้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีดนตรีสากลและการเป่าแซ็กโซโฟนที่ถูกต้อง และความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพลงลูกทุ่งหมอลำ สามารถใช้ฝึกเพื่อนำไปบรรเลงกับบทเพลงลูกทุ่งหมอลำได้จริง และสามารถนำไปพัฒนาวิธีการฝึกร่วมกับเครื่องดนตรีอื่นได้ สามารถอธิบายโน้ตสากลประกอบการฝึกได้ดี เมื่ออ่านเนื้อหาแล้วเข้าใจได้ง่ายมีการแสดงตัวอย่างประกอบ สามารถใช้ในการฝึกซ้อมได้ทุกเวลาโดยไม่มีเงื่อนไขในการฝึก สอดคล้องงานวิจัยของวัชระ โสรพพรหม¹² ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการสอนแซ็กโซโฟนเพื่อพัฒนาทักษะการอิมโพรไวส์ด้วยคอร์ดโทน โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ผลการวิจัยพบว่าชุดการสอนแซ็กโซโฟนเพื่อพัฒนาทักษะการอิมโพรไวส์ด้วยคอร์ดโทนโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้เป็นไปตามสมมุติฐาน นิสิตมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบร่วมมือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้และเป็นไปตามสมมุติฐาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปพัฒนาเพื่อสร้างชุดฝึกทักษะกับเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงหมอลำได้

1.2 ควรมีการบูรณาการองค์ความรู้จากงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำไปพัฒนาเพื่อการถ่ายทอด อนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมดนตรีอีสานต่อไป

1.3 สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปพัฒนาสร้างงานวิจัยสร้างสรรค์บทเพลงแซ็กโซโฟนหมอลำหรือเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ ได้

¹² วัชระ โสรพพรหม, “การสร้างชุดการสอนแซ็กโซโฟนเพื่อพัฒนาทักษะการอิมโพรไวส์ด้วยคอร์ดโทนโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ” (วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพายัพ, 2556), 46-55.

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาชุดฝึกทักษะเครื่องดนตรี ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงหมอลำ แนวทางการฝึกซ้อมและการบริหารจัดการวงดนตรีต่อไป

2.2 ควรมีการพัฒนางานวิจัยครั้งนี้ไปสู่การสร้างสื่อการเรียนการสอน งานวิชาการทางดนตรี หนังสือ ตำรา ต่อไป

การสนับสนุนทุนวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับทุนจากกองทุนสนับสนุนงานวิจัยของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย บริหารจัดการโดยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีงบประมาณ (ปีที่ได้รับทุน) 2562 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

บรรณานุกรม

- กฤษณะ ทิพย์อักษร. “กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดการบรรเลงแซ็กโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำของอาจารย์สำราญ บุปผาวาสน์.” วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2561.
- จินดา แก่นสมบัติ. “เพลงลูกทุ่งหมอลำ : จากเพลงพื้นบ้านอีสานแพร่กระจายเข้าสู่เมืองกรุง.” *วารสารวิถีสังคมมนุษย์* 4, 1 (2559): 153-173.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. *ดนตรีพื้นบ้านอีสาน*. มหาสารคาม : ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2526.
- . *ดนตรีผู้ไทย*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, 2529.
- ไพฑูลย์ สีนลารัตน์. *หลักและวิธีการสอนอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- ไพบูลย์ ตรีเดช. “การศึกษาเจตคติดนตรีพื้นบ้านอีสานของนักศึกษาวิทยาลัยครุภาคตะวันออกเฉียงเหนือในสหวิทยาลัยอีสานเหนือ.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2532.
- มงคล ภิรมณ์ครุฑ. “การพัฒนาแบบฝึกคลาริเน็ตเพื่อการบรรเลงเพลงไทย: กรณีศึกษาเพลงเดี่ยวพญาโศก.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- วัชรระ โสฬสพรหม. “การสร้างชุดการสอนแซ็กโซโฟนเพื่อพัฒนาทักษะการอิมโพรไวเซชันด้วยคอร์ดโทนโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ.” วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพายัพ, 2556.
- สัญญา จำปา. “การพัฒนาทักษะปฏิบัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสากล เรื่องแซ็กโซโฟน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2559.
- สุกรี เจริญสุข. *ดนตรีเพื่อพัฒนาศักยภาพของสมอง*. นครปฐม: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์, 2550.